

ДОНОРСТВО НА ТЪКАНИ

Всичко, което
трябва да знаете

EDQM
2022

edqm
European Directorate
for the Quality
of Medicines
& HealthCare | Direction européenne
de la qualité
du médicament
& soins de santé

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Това ръководство е изготвено от Европейския
комитет по трансплантация на органи към
Съвета на Европа (CD-P-TO).
За повече информация посетете:
<https://go.edqm.eu/transplantation/>.

Всички права запазени. Запитванията
относно възпроизвеждането/превода на
целия документ или на части от него (и
по-конкретно на фигурите или таблиците)
следва да бъдат отправяни към EDQM
HelpDesk, <http://www.edqm.eu/hd/>. Могат
да бъдат използвани кратки откъси, при
условие че не се използват извън контекст,
които не предоставят непълна информация
и не заблуждават читателя. Източникът
трябва да бъде надлежно посочен.

Главен редактор: Dr P. Doerr
Оформление на страницата
и корицата: EDQM

Европейска дирекция по качество на
лекарствата и здравеопазването (EDQM)
Съвет на Европа 7, allée Kastner
CS 30026
F-67081 Strasbourg
Франция

Уебсайт: www.edqm.eu
© Съвет на Европа, 2022

Официалната версия на ръководството
„Донорство на тъкани“ е публикувана на
английски език от Европейската дирекция по
качество на лекарствата и здравеопазването
към Съвета на Европа (EDQM). EDQM
не носи отговорност за евентуални
несъответствия между настоящата версия на
български език и версията на английски език.

ВЪВЕДЕНИЕ

Всяка година тъканните трансплантации осигуряват на хиляди пациенти по-добро качество на живот (напр. очни роговици) и понякога дори спасяват живота им (напр. сърдечни клапи). В повечето случаи донорството на тъкани е възможно едва след смъртта на донора. Има и такива обаче, чието вземане може да се осъществи по време на планови медицински процедури (напр. смяна на тазобедрена става) и които можете да решите да дарите приживе.

Знаете ли, че...?

На един пациент с органна трансплантация съответстват над 50 пациенти с тъканни трансплантации.

Във всяка държава се прилагат различни правила и нормативни разпоредби, регулиращи донорството на тъкани. Така например може да се поддържа национален регистър, където да впишете решението си след смъртта органите и/или тъканите Ви да бъдат (или да не бъдат) дарени. Също така може да имате избор кои тъкани искате и не искате да дарите. В някои държави законодателството по презумпция приема, че ако приживе изрично не посочите предпочитанията си, органите

и тъканите Ви автоматично ще бъдат използвани в помощ на други хора в нужда. Тази практика се нарича „изрично несъгласие“, а нейната противоположност – „изрично съгласие“. Каквито обаче и да са нагласата и мнението Ви относно донорството, важно е да ги обсъдите с Вашите близки и приятели, за да сте сигурни, че след смъртта Ви желанията и решенията Ви ще бъдат уважени.

Във всяка държава има организация или орган, който отговаря за координацията на дейностите по донорство и трансплантация. Тази структура може да функционира на местно, регионално или национално ниво и от съответните отговорни институции можете да получите както информация за действащата във Вашата държава система, така и отговори на въпросите си.

Настоящата брошура съдържа основна информация за донорството на тъкани. Целта ѝ е да представи ясна, точна и балансирана информация, която да помогне при взимането на информирани решения, съобразени с личните собствени убеждения.

Настоящото ръководство е разработено от Европейския комитет по трансплантация на органи към Съвета на Европа (CD-P-TO), който включва международно признати експерти, в сътрудничество с Европейската асоциация на тъканните банки (EATCB) и Европейската асоциация на очните банки (EEBA).

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА ДОНОРСТВОТО НА ТЪКАНИ?

Донорството на тъкани прилича на донорството на органи по това, че можете да дарите части от тялото си – например сърдечна клапа, кръвоносни съдове, очни роговици или тъкани от опорно-двигателната система, за да помогнете на нуждаещи се хора. Донорството се ръководи от много строги етични принципи и то не може да се осъществява без предварителното съгласие на донора. Също като даряването на кръв, и донорството на тъкани е проява на алтруизъм – за дарените тъкани не се предвижда възнаграждение.

Знаете ли, че...?

За да бъдат дарени тъкани, приживе или след смъртта, винаги трябва да бъдат спазени всички етични и нормативни изисквания според националното законодателство.

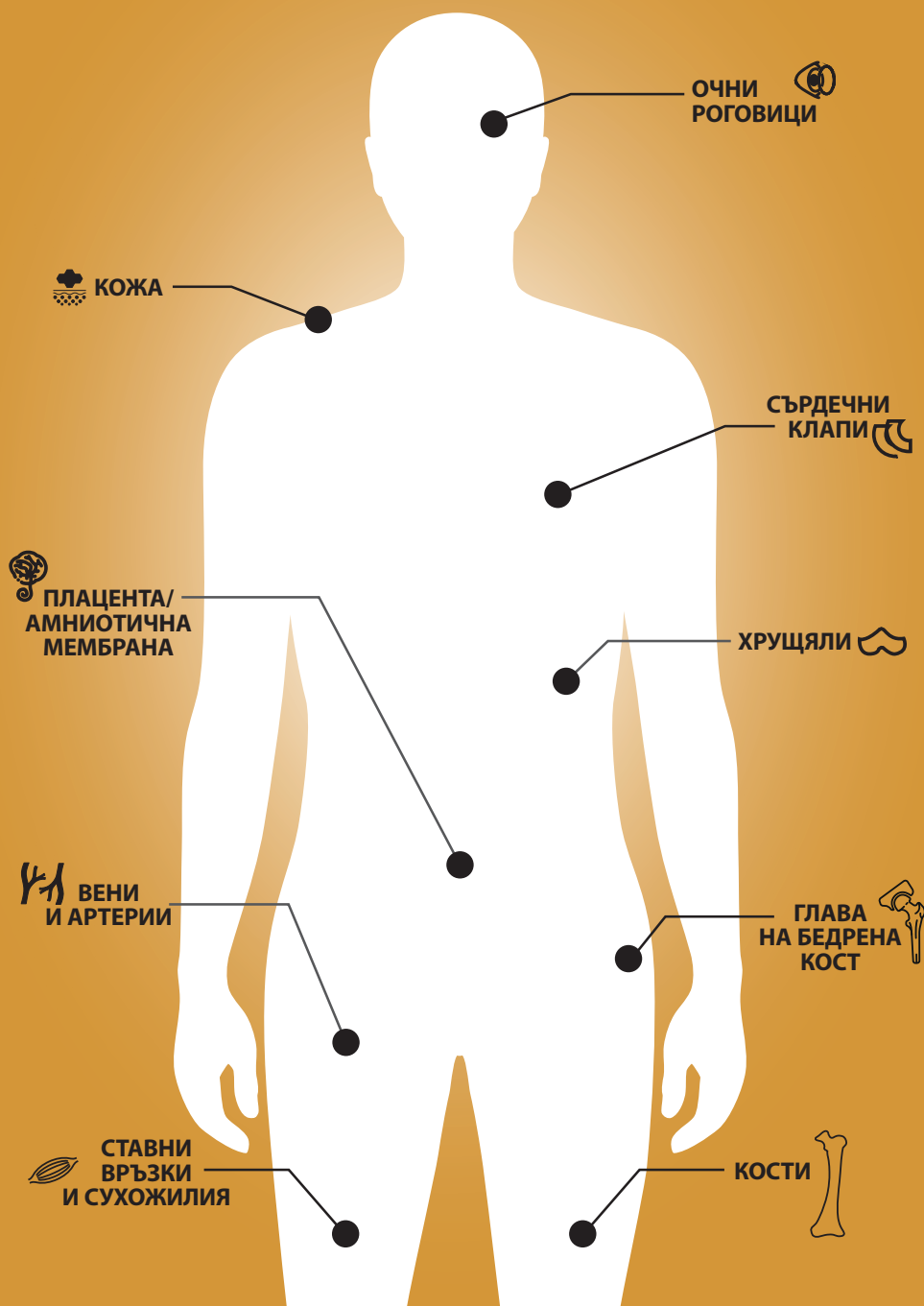
Дарените тъкани може да се използват не само за присаждане, а и с изследователска цел или за създаване на нови терапии. В лечебните заведения тъканните присадки и тъканно-базираните медикаменти се използват за възстановяване или замяна на тъкани, увредени вследствие на вродена аномалия, инцидент или заболяване. При възможност лекарите предпочитат да използват дарена тъкан за лечение на подобни увреждания, тъй като при пациентите се постигат по-добри резултати.

КАКВИ ТЪКАНИ МОЖЕ ДА СЕ ДАРЯВАТ И КАК МОГАТ ДА СЕ ИЗПОЛЗВАТ?

Тъканите, които най-често се даряват след смъртта, са:

- ✓ **Кожа:** може да се използва за лечение на тежки изгаряния. Обикновено се взема от краката или задната част на торса.

Примери за тъкани, които може да се дарят

Никога не се взема кожа от части на тялото, които може да останат видими при погребална церемония.

- ✓ **Кости:** може да се използват за смяна на кости, чието отстраняване се налага поради ракови заболявания, или на кости, увредени при злополука или заболяване. Присадките обикновено се вземат от крайниците.
- ✓ **Сухожилия:** може да се използват за смяна на скъсани или увредени сухожилия, като чрез тях се възстановява подвижността. Присадките се вземат от ставите, най-вече на коляното и глезена.
- ✓ **Кръвоносни съдове:** може да се използват за смяна на увредени или запушени кръвоносни съдове. Присадките обикновено се вземат от съдове в гърдите, стомаха или долните крайници.
- ✓ **Сърдечни клапи:** могат да бъдат трансплантирани на деца с вродени сърдечни дефекти и за смяна на увредени сърдечни клапи при възрастни.
- ✓ **Очни роговици:** това е прозрачната предна част на окото, която покрива ириса и зеницата. Присадките от роговица се използват за възстановяване зрението на незрящи или частично зрящи хора.

Следните тъкани могат да се даряват от живи донори:

- ✓ **Амниотична мембрана:** това е най-вътрешният слой на кухината, в която се развива бебето. Жените, които раждат с цезарово сечение, имат възможност да дарят плацентата си, така че амниотичната мембрана да се извлече от нея и да се съхрани. Основно се използва за лечение на наранявания по повърхността на

окото, но може да намери приложение и като кожна присадка.

- ✓ **Глава на бедрената кост:** Отстранява се по време на операцията за смяна на тазобедрената става и може да се използва при други операции за смяна на стави или процедури за възстановяване на гръбначни увреждания. В определени случаи костните присадки намират приложение и в лицево-челюстната хирургия за запълване на костни дефекти.
- ✓ **Сърдечни клапи:** Вземат се от отстраненото сърце на някои пациенти, подложени на сърдечна трансплантация. Взетите клапи се обработват и се използват за подмяна на увредените клапи при други пациенти.

Знаете ли, че...?

Приживе можете да дарите различни тъкани, като амниотичната мембрана и други тъкани, които се отстраняват при някои хирургически операции.

За разлика от дарените органи, които трябва да се използват веднага, дарените тъкани е възможно да се съхраняват в тъканни банки по-продължително – от няколко дни до години, в зависимост от вида на тъканта, което осигурява повече гъвкавост при трансплантиране. Тъканите се обработват и изследват според редица изисквания, за да се гарантира, че присадените тъкани ще бъдат безопасни за реципиента. Тъканните банки получават разрешение за извършване на дейността си и се проверяват от съответния национален компетентен орган.

КОЙ МОЖЕ ДА ДАРИ ТЪКАНИ?

В повечето случаи човешките тъкани могат да бъдат дарени едва след смъртта на донора. При някои обстоятелства обаче тъкани се отстраняват по време на операция – например при смяна на тазобедрената

рена става или след цезарово сечение (за извличане на амниотична мембрана). Така взетите приживе тъкани може да се дарят в помощ на нуждаещи се хора.

Самоличността на донорите и близките им е защитена, а реципиентите на дарените тъкани нямат възможност да установят пряк контакт с тях. В някои държави обаче на реципиентите може да е разрешено да изпратят благодарствено писмо на донорите или на техните близки.

Донорството на тъкани може да спаси или подобри живота на пациенти. Тъй като тъканите са с човешки произход, обаче, при тях има и определени рискове, поради което е важно да се предотврати предаването на заболявания от донора. Затова се проверява обстойно медицинската история на потенциалните донори, както и наличието на други възможни рискове от лично и поведенческо естество и се провеждат изследвания, за да се сведат до минимум опасностите за здравето на реципиентите.

Донорството на тъкани се различава от донорството на органи също по това, че потенциални, починали донори на тъкани не се търсят само в интензивните и спешните отделения на болниците. Като цяло почти всеки може да се счита за донор на поне един вид тъкан. В зависимост от вида на тъканта и други фактори, донорството може да се осъществи до 72 часа след

смъртта. Прилагат се специални критерии за качество и безопасност, за да се прецени дали съответният човек е подходящ за донор. Медицински екип следи дали всички донори отговарят на тези критерии.

С оглед намаляване риска от предаване на заболявания се анализират медицинската история и начинът на живот на донора (това може да бъде обсъдено и с неговите близки), както и медицинският преглед и съответните изследвания (включително вземане на кръвни проби). Според резултатите медицински специалист преценява кои тъкани са годни за даряване и използване.

ДОНОРСТВОТО НА ТЪКАНИ ЩЕ ПОПРЕЧИ ЛИ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПОГРЕБЕНИЕТО?

Процедурите по даряване и вземане се планират така, че да не възпрепятстват организацията на погребението.

Даряваните тъкани винаги се вземат с особено внимание и уважение. Вземането се извършва от обучени специалисти, а към донора се проявява най-голямо уважение и се зачита неговото достойнство. След даряването нормалният външен вид на тялото се възстановява с помощта на специални протези или материали, които се поставят на мястото на дарената тъкан. По този начин близките на починалия могат да се простят с него и на погребалната церемония ковчегът може да бъде отворен.

Знаете ли, че...?

Даряването на тъкани се извършва като всяка друга хирургическа процедура, с най-голямо уважение към донора и без да пречи на организацията на погребението.

ОСНОВНА ИНФОРМАЦИЯ

Дарените тъкани повишават значително качеството на живот на реципиентите, а понякога дори спасяват живота им.

Тъканите от един починал донор може да се трансплантират на до 100 души. Някои тъкани е възможно да се дарят единствено от жив донор, стига процедурата да не е рискована за него.

Ако желаете да направите значим принос като станете донор на тъкани, проучете какви стъпки трябва да предприемете във Вашата държава и най-вече споделете с Вашите близки и приятели, че искате да станете донор, за да подкрепят решението Ви.

www.edqm.eu

Съветът на Европа е водещата организация за защита на човешките права в Европа. Състои се от 46 държави-членки, включително всички държави-членки на Европейския съюз. Европейската дирекция за качество на лекарствата и здравеопазването (EDQM) е дирекция към Съвета на Европа. Мисията ѝ е да помага за опазването на основното човешко право на достъп до висококачествени лекарства и здравеопазване, както и да промотира и защитава общественото здраве.